

Volunteer as a Subject of the Security and Defense Sector of Ukraine

*Drobina Inna Oleksandrivna **

Received: 2022-01-09

Accepted: 2023-02-06

DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7966473>

Abstract. The article explores the normative and legal definition of such legal categories as "volunteer," "volunteer assistance," "charitable activity," and "subject of national security and defense of Ukraine." Specific normative acts that recognize the subjectivity of volunteers in the security and defense sector of Ukraine are established. Volunteering in our country is beginning to acquire its characteristic features of development under the influence of historical and cultural traditions, socio-economic and political factors. Currently, volunteering in Ukrainian society is perceived as an important resource for social and economic development, improving the quality of life, and capable of addressing socially significant tasks at the local, regional, and national levels. However, the problem has not been comprehensively addressed, and many aspects of the phenomenon remain understudied. Most often, the focus of authors is on specific aspects of Ukrainian volunteering. The article notes that volunteer assistance to the Armed Forces of Ukraine competes with the military power of the aggressor, military technologies, and undermines all possible military advantages of the enemy. The management of the volunteer movement should be based on principles such as providing necessary resources and information, popularization, humane relations, realism, and mutual assistance. The conclusion is drawn that volunteering in Ukraine has gained significant momentum in modern conditions. Young people, in particular, actively engage in the volunteer movement both within the country and beyond its borders. Young individuals demonstrate a willingness to help others, participate in humanitarian missions, support the military and those affected by conflicts, as well as engage in other types of voluntary activities. It is noted that the unique approach to the normative and legal definition of a volunteer as a subject of the national security and defense sector of Ukraine is a result of the need to utilize the resources of civil society in the face of external threats to the territorial integrity of the Ukrainian state. This approach is not typical for many other countries and represents a unique Ukrainian specificity. It is stated that the formal recognition of a volunteer as a subject of the security and defense sector of Ukraine requires proper normative consolidation. This means that volunteers who contribute to national security and defense should have a legal status that defines their rights, duties, and protection. The normative and legal recognition of volunteers as subjects of the security and defense sector allows them to effectively assist in these areas, ensuring coordination with official structures and maximum impact on the results of their efforts. This approach to the legal recognition of volunteers is a response to the unique challenges faced by Ukraine and reflects the willingness of citizens to help their country in difficult times.

Keywords: volunteer, volunteer assistance, subject of national security, charitable donations.

* Adjunct of the National Defense University of Ukraine named after Ivan Chernyakhovsky,
<https://orcid.org/0000-0002-5839-8563>

ВСТУП

Волонтерство – потужний соціально-суспільний рух, який у 2014 році виявився спроможним прийняти на себе частину функцій державних установ, та сприяв підвищенню стійкості оборони України. Разом із Збройними Силами України завдяки волонтерській допомозі Україна мужньо протистоїть повномасштабному вторгненню агресора.

В умовах воєнного стану волонтерська допомога, яка надається для Збройних Сил України має величезне значення.

Мета статті встановлення місця волонтера, як суб'єкта сектору безпеки і оборони, нормативно-правового регулювання волонтерської допомоги, визначення основних чинників, що впливають на таке регулювання, а також визначення основних проблем і перспектив подальшого удосконалення правового регулювання з питання залучення волонтерської допомоги і ісвітлення волонтерської допомоги та благодійної діяльності, як мобілізаційного ресурсу для Збройних Сил України, для подолання викликів воєнної загрози, що виникла перед українською державою та її суспільством.

РЕЗУЛЬТАТИ

Зважаючи на велику швидкість правотворчості під час дії особливого періоду в Україні, окремих фундаментальних досліджень розвитку правового регулювання волонтерської допомоги Збройними Силами України, питанню місця волонтера, як суб'єкта сектору безпеки і оборони України починаючи з 2014 року і до сьогодні не розглядали. Водночас проблематика надання волонтерської допомоги Збройними Силами України досліджується вже досить давно і плідно. Зокрема, особливості такого правового регулювання розглядаються у роботах вітчизняних дослідників Жюжі Л.О.,

Панькова О.В., Касперович О.Ю., Іщенко О.В., Коропатніка І.М. та інших.

Необхідно зазначити, що біля конвенційних комбатантів та осіб, які, раніш супроводжували армію, але прямо не належали до неї, такі як кореспонденти газет репортери, маркітанти та постачальники [1], поступово виріс новий клас осіб – волонтери [2, 3].

Волонтерська допомога Збройними Силами України конкурує з військовою міццю агресора, військовими технологіями та зводить нанівець всі можливі військові переваги противника.

Водночас, і в Україні з'явився новий для неї тип волонтерства раніш вже відомий у світі – волонтери, які надають допомогу власним збройними силами [2, 3].

Разом із державою Україна у її захисті беруть участь як організовані так і неорганізовані особи, як громадяни країни так і іноземні громадяни та особи без громадянства. Стаття 12 Закону України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 року № 2469-VIII [4] до сектору безпеки і оборони України відносить чотири взаємопов'язаних складових: сили безпеки; сили оборони; оборонно-промисловий комплекс; громадяни та громадські об'єднання, які добровільно беруть участь у забезпеченні національної безпеки. Функції та повноваження складових сектору безпеки і оборони визначаються законодавством України.

Відповідно до статті 7 Закону України «Про волонтерську діяльність» від 19 квітня 2011 року № 3236-VI [3] волонтер – це фізична особа, яка добровільно здійснює соціально спрямовану неприбуткову діяльність шляхом надання волонтерської допомоги.

Стаття 65 Конституції України [5] передбачає, що захист Вітчизни, незалежності та територіальної

цілісності України є обов'язком громадян.

Стаття 1 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» зазначає, що особливий період – це період «також виконання громадянами України свого конституційного обов'язку щодо захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України, який настає з моменту оголошення рішення про мобілізацію... чи з моменту введення воєнного стану в Україні» [6, ст. 1].

Закон України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» [6] не містить прямих норм щодо такого різновиду благодійної діяльності як волонтерська, разом з тим стаття 7 цього ж Закону зазначає, що фінансування мобілізаційної підготовки та/або заходів з мобілізації може здійснюватися додатково за рахунок благодійних пожертв фізичних та юридичних осіб у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

Порядок фінансового забезпечення потреб національної оборони держави, мобілізаційної підготовки, заходів з мобілізації та Збройних Сил за рахунок благодійних пожертв фізичних та юридичних осіб, затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 27 травня 2015 р. № 339 [7].

Пунктом 2 зазначеного Порядку [7] передбачено, що для організації збирання благодійних пожертв від фізичних та юридичних осіб (резидентів та нерезидентів) Міноборони, державні органи та органи місцевого самоврядування можуть залучати благодійні організації шляхом укладення договору про співробітництво.

Міноборони, державні органи, органи місцевого самоврядування, військові частини, військові навчальні заклади, установи та організації Збройних Сил здійснюють збирання благодійних пожертв відповідно до

вимог Закону України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» [8].

Стаття 1 Закону «Про волонтерську діяльність» зазначає, що волонтерська діяльність є формою благодійної діяльності [3], хоча сам Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» [8, ст. 5] волонтерську діяльність не відносить до видів благодійної діяльності, разом з тим, до сфер благодійної діяльності віднесено «сприяння обороноздатності та мобілізаційній готовності країни, захисту населення у надзвичайних ситуаціях мирного і воєнного стану» [8, ст. 3].

Прикінцеві положення Закону України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» [8] зазначають, що Реєстр волонтерів антитерористичної операції та/або здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії російської федерації формується і ведеться центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну податкову політику, та оприлюднюється на його офіційному веб-сайті.

Нестандартні різновиди проявів гібридних війн викликали таку саму нестандартну відповідь із самоорганізації населення в наданні волонтерської допомоги власним збройним силам з її відповідним нормативно-правовим оформленням.

Однією із основних засад Стратегії національної безпеки України є стійкість – «здатність суспільства та держави швидко адаптуватися до змін безпекового середовища й підтримувати стале функціонування, зокрема шляхом мінімізації зовнішніх і внутрішніх уразливостей» [9, п. 4].

Стратегією воєнної безпеки України, затвердженою Указом Президента України від 25 березня 2021 року № 121/2021 [10], передбачалося, що всеохоплююча оборона України не має на меті досягнення воєнного паритету з

російською федерацією, що призвело б до надмірної милітаризації держави та відповідно виснаження національної економіки, а передбачає підтримання певного балансу та синергії воєнних і невоєнних засобів для забезпечення воєнної безпеки України, зокрема:

- координацію спроможностей Збройних Сил України, інших складових сил оборони з можливостями інших складових сектору безпеки і оборони України (до яких Закон відносить громадяни та громадські об'єднання, які добровільно беруть участь у забезпеченні національної безпеки [5, ст. 12];
- гармонійний розвиток всіх складових військового резерву людських ресурсів з поєднанням можливостей оперативного і мобілізаційного резерву, до яких зараховано резервістів і військовозобов'язаних, та громадян, які добровільно беруть участь у забезпеченні національної безпеки і оборони та входять до громадського резерву;
- розвиток спроможностей сил територіальної оборони Збройних Сил України та руху опору за підтримки громадянського суспільства.

Правову основу механізму правового регулювання надання волонтерської допомоги Збройним Силам України складає Закон України «Про волонтерську діяльність» від 19 квітня 2011 року № 3236-VI [3, ст. 1]. Цей нормативно-правовий акт визначає напрямки волонтерської діяльності в Україні до яких входять надання волонтерської допомоги Збройним Силам України, під час дії особливого періоду, дії правового режиму надзвичайного чи воєнного стану, проведення антитерористичної операції, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної

агресії російської федерації у Донецькій та Луганській областях, здійснення заходів, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України та/або іншої країни проти України.

Волонтерська діяльність є формою реалізації конституційного обов'язку громадян щодо захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України [5, ст. 65].

Разом з тим, з метою узгодження вищенаведених нормативно-правових актів та інституалізації волонтера як суб'єкта сектору безпеки і оборони, пропонується Закон України «Про національну безпеку» доповнити окремою статтею 23¹, такою назвою: «Громадяни та громадські об'єднання, які добровільно беруть участь у забезпеченні національної безпеки» та змістом:

«Громадяни та громадські об'єднання, які добровільно беруть участь у забезпеченні національної безпеки, шляхом надання волонтерської допомоги, благодійної діяльності, надання гуманітарної допомоги відповідно до законів України».

ВИСНОВОК

Правове оформлення волонтера, як суб'єкта сектору безпеки і оборони України потребує нормативного закріплення. Підхід до такого нормативно-правового визнання волонтера суб'єктом сектору національної безпеки і оборони України викликаний необхідністю мобілізації ресурсів громадянського суспільства в Україні у спосіб надання волонтерської допомоги у зв'язку із зовнішньою загрозою втрати територіальної цілісності української держави. Такий підхід до нормативно-правового визначення суб'єктів сектору національної безпеки і оборони не є типовим для інших країн світу. Це – наша українська специфіка.

References

1. Dodatok do Konventsii Polozhennia pro zakony i zvychai viiny na sukhodoli IV Konventsii pro zakony i zvychai viiny na sukhodoli ta dodatok do nei: Polozhennia pro zakony i zvychai viiny na sukhodoli. Data pidpysannia: 18.10.1907. Data nabrannia chynnosti dlia Ukrainy: 24.08.1991. Haaha, 18 zhovtnia 1907 roku. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_222#Text.
2. History. United Way of America. URL: <http://www.unitedway.org/pages/history/>.
3. Zakon Ukrainy «Pro volontersku diialnist» vid 19 kvitnia 2011 roku № 3236-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text>.
4. Zakon Ukrainy «Pro natsionalnu bezpeku Ukrainy» vid 21 chervnia 2018 roku № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>.
5. Konstytutsiia Ukrainy vid 28 chervnia 1996 roku. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr#Text>.
6. Zakon Ukrainy «Pro mobilizatsiinu pidhotovku ta mobilizatsiiu» vid 21 zhovtnia 1993 roku № 3543-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3543-12#Text>.
7. Poriadok finansovoho zabezpechennia potreb natsionalnoi oborony derzhavy, mobilizatsiinoi pidhotovky, zakhodiv z mobilizatsii ta Zbroinykh Syl za rakhunok blahodiinykh pozhertv fizychnykh ta yurydychnykh osib, zatverdzhenyi postanovoiu Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 27 travnia 2015 r. № 339. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/339-2015-%D0%BF#n9>.
8. Zakon Ukrainy «Pro blahodiinu diialnist ta blahodiini orhanizatsii» 5 lypnia 2012 roku № 5073-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17#Text>.
9. Stratehiia voiennoi bezpeky Ukrainy, zatverdzhena Ukazom Prezydenta Ukrainy vid 25 bereznia 2021 roku № 121/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/121/2021#Text>.
10. Stratehiia natsionalnoi bezpeky Ukrainy, zatverdzhena Ukazom Prezydenta Ukrainy vid 14 veresnia 2022 roku № 392/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text>.